

Lausunto

22.08.2024

Asia: VN/15009/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi toimeentulotuen tarpeellisen suuruisten asumismenojen määrästä annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n ja liitteen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

ESITETYT MUUTOKSET

Asetusluonnoksessa ehdotetaan säädettäväksi perustoimeentulotuessa hyväksyttävien asumismenojen kuntakohtaiset rajat vuodelle 2025. Luonnoksessa esitetään korotuksia sellaisten kuntakohtaisten rajojen osalta, joiden kohdalla toimeentulotuen saajien keskimääräinen vuoden 2023 vuokra ylittää voimassa olevan kuntakohtaisen rajan vähintään 20 eurolla. Tällöin voimassa olevaa euromäärää korotettaisiin kolmella prosentilla.

Lisäksi luonnoksessa esitetään, että toimeentulotuessa hyväksyttävien asumismenojen rajat tarkistettaisiin jatkossa vuosittain toukokuussa.

ESITETTYJEN MUUTOSTEN VAIKUTUKSET

Amnesty painottaa, että kohtuullisina pidettävien asumismenojen tason tulee vastata todellisia ja ajantasaisia asumismenoja. Kun kuntakohtaiset hyväksyttävät asumismenot perustuvat tietyn ajankohdan asumistuen ja toimeentulotuen saajien keskimääräisiin asumismenoihin, on selvää, etteivät ne vastaa kaikilta osin tosiasiallisia keskimääräisiä vuokratasoja. Luonnoksessa esitetyt korotukset ovat varsin maltilliset ja rajatut.

Asumismenojen huomioiminen todellisen menotason perusteella on entistä tärkeämpää nykytilanteessa, kun toimeentulotuen asumismenoja koskeva lakimuutos (HE 58/2023 vp) on tullut voimaan huhtikuussa 2024. Lakimuutos tiukensi asumismenojen huomioimista ja normitusta toimeentulotuessa.

Amnesty muistuttaa eduskunnan antamasta lausumasta (EV 63/2023 vp) edellä mainitun lakimuutoksen hyväksymisen yhteydessä: ”Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa toimeentulotuesta annetun lain asumismenoja koskevan sääntelyn vaikutuksia toimeentulotuen hakijoiden ja heidän lasten oikeuksiin, asemaan ja toimeentuloon, asuntomarkkinoihin sekä palvelutarpeeseen ja kustannuksiin hyvinvointialueilla.”

Asumismenojen rajojen vuosittaisen tarkistuksen siirto lokakuulta toukokuulle vaikuttaa perustellulta ja käytännölliseltä ehdotukselta.

AMNESTYN SUOSITUKSET

Toimeentulotuen kokonaisuudistuksen yhteydessä tulee arvioida toimeentulotuen asumismenoja koskevan sääntelyn vaikutuksia eduskunnan lausuman edellyttämällä tavalla.

Vaikutusarvioinnin pohjalta hallituksella tulee olla valmius tehdä toimeentulotukisääntelyyn sellaisia muutoksia, jotka vahvistavat perustuslain 19.1 §:ssä (oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon), 19.3 §:ssä (julkisen vallan tuettava perheen mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu), 19.4 §:ssä (julkisen vallan edistettävä jokaisen oikeutta asuntoon ja tuettava asumisen omatoimista järjestämistä) sekä 9.1 §:ssä (oikeus valita asuinpaikka) turvattujen oikeuksien ja julkiselle vallalle asetettujen velvoitteiden toteutumista.

Toimeentulotuen sääntelyä tulee tässä yhteydessä tarkastella myös kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa turvattujen oikeuksien kannalta. Tällaisia ovat muun muassa YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 6/1976) 11.1 artikla (oikeus riittävään elintasoon, oikeus elinehtojen jatkuvaan parantamiseen) sekä (uudistetun) Euroopan sosiaalisen peruskirjan (SopS 78–80/2002) 13 artikla (oikeus sosiaaliavustukseen ja lääkinnälliseen apuun), 30 artikla (oikeus suojeluun köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä vastaan) ja 31 artikla (oikeus asuntoon).

Toimeentulotuen sääntelymuutokset tällä vaalikaudella ovat vahvistaneet toimeentulotuen normitusta. Toimeentulotuen ollessa viimesijainen tuki, jonka myöntäminen perustuu yksilölliseen tarveharkintaan (HE 309 vp, s. 69), Amnesty korostaa tarvetta varmistaa sääntelyllä riittävä yksilöllinen harkinta, jotta tukea myönnettäessä hakijan ja hänen perheensä olosuhteet

huomioidaan riittävän hyvin. Toimeentulotuen etuuskäsittelyssä tulee olla riittävä mahdollisuus tehdä perus- ja ihmisoikeusmyönteistä yksilöllistä harkinnanvaraista päätöksentekoa.

Amnesty korostaa kaikkien toimeentulotukea koskevien sääntelymuutosten yhteydessä perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnin merkitystä. Vaikutusarvioinnin merkitys korostuu, kun kyseessä on toimeentulotuen kaltainen viimesijainen etuus, jonka saajien joukossa on erityisen heikossa ja syrjinnälle alttiissa asemassa olevia ihmisiä ja perheitä.

Sato Mariko
Amnesty International Suomen osasto